

- ⁹ Там само, арк. 3.
¹⁰ ЦДАВО України, ф. 4703, оп. 2, спр. 49, арк. 6, 6 зв., спр. 53, арк. 5.
¹¹ Палієнко М. Г. Український історичний кабінет у Празі ... – С. 152; *Вона ж.* Музей визвольної боротьби України у Празі ... – С. 331.
¹² ЦДАВО України, ф. 3665, оп. 2н, спр. 447, арк. 8.
¹³ Там само, ф. 4703, оп. 2, спр. 89, арк. 224, 225.
¹⁴ Перелік фондів ЦДАВО України, які мають відношення до Празького українського архіву: [архівний довідник]: (машинопис). – 26 арк.
¹⁵ Особові фонди у складі «Празького архіву» ... – 10 арк.
¹⁶ [Архівні джерела з історії переміщень та опрацювання ПА] / [упоряд. Т. Боряк] // Грімстед Патриція

Кеннеді. «Празькі архіви» у Києві та Москві: повоєнні розшуки і вивезення еміграційної архівної українки. – К.: ДЦЗД НАФ, 2005. – С. 124.

- ¹⁷ ЦДАВО України, ф. 4703, оп. 2, спр. 26, арк. 4–22.
¹⁸ Там само, спр. 39, арк. 85–98.
¹⁹ Список фондів УІК після розбирання матеріалів співробітниками відділу ТФ ЦДІА [УРСР м. Києва] в жовтні – листопаді 1945 р. 20 грудня 1945 р. // Справа фонду № 3866, арк. 9–13 зв.
²⁰ Палієнко М. Архівні центри української еміграції ... – С. 328–330.
²¹ Лозенко Л. З історії Празького українського архіву ... – С. 90; ЦДАВО України, ф. 14, оп. 7, спр. 886, арк. 25.

УДК 930.(1-7)(477)

Вікторія Бондарчук

ПРИВАТНІ АРХІВИ ЯК ЧАСТИНА КУЛЬТУРНОЇ АРХІВНОЇ СПАДЩИНИ

Висвітлено питання створення та функціонування приватних архівів в Україні, їх взаємодії з Державною архівною службою України.

Ключові слова: приватні архіви, Національний архівний фонд, нормативно-правові документи.

Освещено вопросы создания и функционирования частных архивов в Украине, их взаимодействия с Государственной архивной службой Украины.

Ключевые слова: частные архивы, Национальный архивный фонд, нормативно-правовые документы

There is an analysis of the existence and functioning of the private archives in Ukraine, their interaction with State Archival Service of Ukraine.

Key words: private archives, National Archive Fund, legal documents.

В умовах домінування приватної власності на певному етапі розвитку суспільства відбувається становлення приватних архівів. Окремі законодавчі акти, що стосуються приватних архівів, стали важливим доповненням архівних законодавств різних держав.

В Україні, як і в інших країнах, існують державні та недержавні архівні установи, діяльність яких визначається та узгоджується архівним законодавством. Документи приватних архівів відіграють важливу суспільну роль, якщо вони є доступними для громадян, оскільки суттєво доповнюють офіційну документацію, що зберігається в державних архівах.

Архівні установи, що функціонують в Україні, незалежно від їхньої форми власності, керуються у своїй діяльності Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів влади, положеннями або статутами про ці

установи. Сукупність, а точніше – ієрархічна система взаємоузгоджених і взаємопов'язаних норм цих правових актів є правовою базою функціонування архівів¹.

Приватний сектор в архівній сфері України представлений трьома категоріями: архівні установи, засновані фізичними особами та/або юридичними особами приватного права (приватні архіви); архіви фізичних осіб – власників приватних архівних зібрань, які мають право зберігати у себе документи Національного архівного фонду (НАФ); архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ і організацій, заснованих на приватній формі власності.

Приватні архіви – архіви, що перебувають у приватній власності². Відповідно до архівного законодавства України приватні архіви ство-

рюються для постійного і тимчасового зберігання документів, які не належать державі, територіальним громадам, для використання їх із службовою, науковою та іншою метою, а також захисту законних прав та інтересів громадян. Документи приватних архівів постійного строку зберігання є складовою частиною НАФ. Терміни зберігання архівних документів визначаються договором, складеним засновником архіву з власником документів або уповноваженою власником особою, з урахуванням мінімальних строків зберігання документів, визначених законодавством. У ньому також визначається місце подальшого зберігання документів у разі ліквідації приватних архівів. Дотримання строків зберігання архівних документів, вимог до умов їхнього утримання, порядку ведення їх обліку та доступу до них контролюється Державною архівною службою України або уповноваженою державною архівною установою.

Архівною справою в державі на найвищому рівні опікується Державна архівна служба України (попередня назва – Державний комітет архівів України), яка концептуально і безпосередньо вирішує питання організації архівної справи в країні, маючи для цього високий статус та широкий обсяг повноважень. Вплив її поширюється на всі архівні установи, незалежно від форми власності, тобто і на приватні архіви.

Наказом Держкомархіву України від 30.07.2007 р. № 113 було затверджено «Порядок здійснення контролю за дотриманням строків зберігання архівних документів, вимог щодо умов їх зберігання, порядку ведення їх обліку, а також доступу до документів НАФ архівними установами, заснованими фізичними та/або юридичними особами приватного права»³, яким визначалися відповідні вимоги, зокрема щодо функціонування приватних архівів та визначено напрями взаємодії з ними державних архівних установ. Згідно з цим документом приватні архівні установи створюються для постійного та тимчасового зберігання архівних документів, що не належать державі, територіальним громадам, для користування документами із службовою, науковою та іншою метою, а також захисту законних прав та інтересів громадян (п. 2.1. наказу).

Станом на 1 січня 2011 р. в Україні діяли 24 приватні архіви (з них – 15 у Донецькій області, 7 – у Харкові, 1 – у Дніпропетровську, 1 – у Автономній Республіці Крим), у яких зберігаються понад 456 тис. документів з особового

складу і майже 54 тис. документів тимчасового зберігання. Важливо відзначити те, що за останні 7 років кількість приватних архівів тут збільшилася вдвічі: у 2004р. їх існувало 11, у 2005–2006 рр. – 18, у 2008–2009 рр. – 20⁴.

Всі архівні документи передають на зберігання в приватні архіви на підставі договорів. Вони, в свою чергу, повинні скласти акти їх приймання-передавання на тимчасове зберігання. Окрім того, ці установи зобов'язані мати затверджені в установленому порядку статuti, якими визначено основний вид їхньої діяльності: приймання документів на зберігання, надання довідок соціально-правового характеру за зверненнями громадян та науково-технічне впорядкування документів. До інших видів діяльності більшість приватних архівів відносять також торговельну, будівельну та юридичну. Слід відзначити, що частина документів приймається ними на зберігання в упорядкованому стані, а частина документів надходить неупорядкованими, а описи справ складають їхні співробітники. Приватні архіви приймають також документи тимчасового зберігання за здавальними описами. Для обліку документів у них складають списки фондів, справи фондів, книги надходження та вибуття документів, реєстри описів, описи справ.

Слід відзначити, що з приватними архівами постійно контактують Державний архів в Автономній Республіці Крим, державні архіви Дніпропетровської та Харківської областей. Зокрема, у 2010 р. Держархів Харківської області провів нараду з керівниками названих архівів з питань приймання ними на тимчасове зберігання документів з особового складу та тимчасового зберігання та оформлення облікових документів⁵.

Примітно, що 41% приватних архівів не виконує вимог щодо повідомлення державного архіву про своє створення. Частина з них не перебуває на обліку в держархівах.

Друга категорія приватних архівів в Україні представлена архівами фізичних осіб – власників приватних архівних зібрань, які на законних підставах можуть зберігати у себе документи НАФ. Державними архівами проводиться робота з виявлення таких архівів.

З метою контролю з боку державних архівів за рухом документів НАФ, які не належать державі, територіальним громадам, визначення процедури повідомлення власником документів НАФ державної архівної установи про намір здійснити їх відчуження та про набуття права власності на них, а також придбання державною архівною

установою документів НАФ у разі їх продажу. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» було підготовлено наказ Держкомархіву України від 30.07.2007 р. № 114, яким затверджено відповідний Порядок⁶. Ним урегульовано права власності на документи НАФ та придбання державною архівною установою документів НАФ у разі їхнього продажу. Відповідно до нього, власник, до якого перейшло право власності на документ НАФ, зобов'язаний письмово повідомити про це Державну архівну службу України або уповноважений архів. Державному архіву в разі продажу власником документів НАФ надається переважне право їх придбання. Проте слід відзначити, що з часу набуття чинності Порядку, власники документів НАФ не зверталися до державних архівів з наміром здійснити передачу права власності на них.

Станом на 1 січня 2011 р. в Україні налічується 47 архівів фізичних осіб, де зберігається 3 тис. документів НАФ, з них 74% документів НАФ підтверджено експертизою їх цінності. У власників приватних архівних зібрань зберігаються здебільшого особисті документи: рукописи власних творів, матеріали до біографії (автобіографії, документи про освіту, посвідчення, грамоти, вітальні адреси, документи про службу та громадську діяльність) та документи, зібрані фондоутворювачем для своєї роботи, а саме – музичні твори, статті про фондоутворювача, листування, фотографії тощо.

З метою популяризації НАФ як складової частини культурної спадщини українського народу, а також виявлення власників приватних архівних зібрань, державні архіви публікують статті у засобах масової інформації, звертаються до слухачів на семінарах, нарадах, встановлюють зв'язки з музеями, вищими навчальними закладами, дослідниками під час роботи в читальних залах архівів тощо. Основні проблеми виникають під час проведення експертизи цінності документів із приватних архівних зібрань. Передусім, власники не бажають безкоштовно надавати документи. Тільки 21% їх розглядають можливість у майбутньому передати документи НАФ на депоноване зберігання в державні архіви.

До третьої категорії приватних архівів відносяться архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ і організацій, заснованих на приватній формі власності. Розглянемо законодавчу та нормативну базу, що регулює питання організації їхньої роботи.

Постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 р. № 1004 «Про проведення експертизи цінності документів» затверджено «Порядок утворення та діяльності комісії з проведення експертизи цінності документів»⁷, яким визначено процедуру утворення цих комісій та організацію їхньої діяльності, та «Порядок віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних, їх обліку та зберігання»⁸, в якому зазначено, що віднесення документів НАФ до унікальних здійснюється шляхом їх виявлення, проведення експертизи цінності, опису та внесення до Державного реєстру національного культурного надбання.

«Перелік типових документів, що утворюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших підприємств, установ та організацій, із зазначенням строків зберігання документів»⁹ (затверджено наказом Держкомархіву України від 20.07.1998 р. № 41) визначив види документів, що утворюються під час документування однотипних (загальних для всіх) управлінських функцій, виконуваних органами державної влади, місцевого самоврядування та іншими підприємствами, установами та організаціями незалежно від функціонально-цільового призначення, рівня і масштабу діяльності, форми власності, а також документацію, що утворюється в результаті виробничої і науково-технічної діяльності організацій. Зазначений Перелік є основним нормативним актом, призначеним для використання всіма організаціями під час відбору на зберігання і для знищення типових документів, тобто загальних для всіх або більшості юридичних осіб.

«Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій»¹⁰ (затвержені наказом Держкомархіву України від 16 березня 2001 р. № 16) є нормативно-правовим актом, обов'язковим для виконання всіма установами незалежно від форм власності. Основними завданнями їх є встановлення єдиного для всіх установ порядку роботи з документами від їх створення в діловодстві до передання на постійне зберігання до державних архівних установ, архівних відділів міських рад або інших архівних установ, підвищення ефективності організації архівної справи в установах, суворе дотримання вимог законодавчих та нормативно-правових актів із питань архівної справи та діловодства.

Наказом Держкомархіву України від 5 червня 2002 р. № 42 затверджено «Примірне положення про архівний підрозділ підприємства, установи

та організації, заснованих на приватній формі власності, об'єднання громадян, релігійної організації»¹¹, розроблене відповідно до ст. 32 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи». У ньому зазначено, що об'єднання громадян, релігійні організації, підприємства, установи та організації, засновані на приватній формі власності, мають право створювати архівні підрозділи для постійного або тимчасового зберігання документів, що не належать державі, територіальним громадам, передавати документи НАФ до державних та інших архівних установ за угодою з ними. Це Положення визначило, що у своїй діяльності архівний підрозділ керується Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативними актами та ним. З питань організації та методики ведення архівної справи архівний підрозділ керується правилами, положеннями, інструкціями, затвердженими Державною архівною службою України та державними архівами.

«Примірне положення про експертну комісію об'єднання громадян, релігійної організації, а також підприємства, установи та організації, заснованої на приватній формі власності»¹² (наказ Держкомархіву України від 6 травня 2008 р. № 83) регламентує порядок створення експертної комісії для організації і проведення попередньої експертизи цінності документів, що утворилися в процесі її діяльності, та подання результатів експертизи цінності документів на розгляд експертно-перевірної комісії державної архівної установи, у зоні комплектування якої вона перебуває.

Загалом, станом на 1 січня 2011 р. в Україні налічується понад 9 тис. архівних підрозділів, об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ і організацій, заснованих на приватній формі власності. З них 4634 організації приватної форми власності є джерелами комплектування державних архівів (архівних відділів міських рад), що становить 50% усіх приватних організацій, внесених у списки джерел формування НАФ.

В Україні питання укладання договорів державних архівів із зазначеними установами про передавання документів НАФ на державне архівне зберігання не вирішуються. Тільки з 3% організацій укладено договори. Єдиний державний архів, який повністю забезпечив укладення договорів про співробітництво з установами приватної форми власності, – це Державний архів Херсонської області. Договори

з організаціями приватної форми власності мають також Державний архів в Автономній Республіці Крим, Державний архів Волинської області; одиничні випадки цього зафіксовано у практиці державних архівів Донецької, Черкаської та Чернігівської областей.

Така ситуація зумовлена тим, що приватні організації відмовляються взаємодіяти з державними архівами, пояснюючи це обставинами обмеження доступу до документів із конфіденційною інформацією.

Окрім того, загострюється взаємодія архівних установ із фондоутворювачем приватної форми власності. Досвід співпраці державних архівів із недержавними структурами свідчить, що більшість з них нині не мають наміру передавати на державне зберігання свої документи. Як наслідок, більша частина в складі джерел комплектування державних архівів – суб'єкти владних повноважень та державні установи. У той же час фондоутворювачі приватної форми власності не забезпечують упорядкування і належне зберігання документів НАФ, їхня документація є недоступною для дослідників.

За останні 5 років тільки 10% приватних організацій звернулися до державних архівів за допомогою в експертизі цінності документів. Особливо складними є стосунки з новоствореними організаціями приватного права, які відверто відмовляються від співпраці з державними архівами. З метою позитивного вирішення цієї проблеми, а також удосконалення процедури проведення експертизи цінності документів, що утворюються в діяльності юридичних осіб приватної форми власності, чіткого визначення підстав для вилучення документів зі складу НАФ, конкретизації прав державних архівних установ щодо контролю за дотриманням законодавства «Про Національний архівний фонд та архівні установи» Державною архівною службою України вже підготовлено зміни до архівного закону, зокрема передбачено такі нові норми: право доступу державних архівних установ та архівних відділів міських рад до документів юридичних осіб із метою виявлення документів НАФ та право перевіряти роботу архівних підрозділів і служб діловодства підприємств, установ, організацій усіх форм власності.

Визначення приватних архівних зібрань подано у Законі України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»: «Приватне архівне зібрання – зібрання архівних документів, що є власністю однієї або кількох осіб»¹³. Станом на 1 грудня 2010 р. в Україні налічувалося 48 при-

ватних архівних зібрань, в яких наявні документи НАФ (8139 од. зб.)¹⁴.

Загальна ж кількість приватних архівних установ в Україні, заснованих юридичними особами, станом на 1 січня 2011 р. було 13 та фізичними особами – 11, в яких налічувалося 10047 фондів¹⁵.

Питань приватної власності торкаються також й інші закони України, постанови та розпорядження Верховної Ради України, укази, розпорядження та доручення Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Державної архівної служби України, нормативно-правові акти та методичні документи з архівної справи і діловодства.

Так, у «Положенні про Державну архівну службу України», затвердженому Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 407/2011¹⁶, зазначено, що до її завдань належить організація формування, державного обліку та зберігання документів НАФ, використання відомостей, що у ньому містяться, у тому числі й надання рекомендацій щодо підготовки положень про архівні підрозділи підприємств, установ та організацій, заснованих на приватній формі власності, а також об'єднань громадян, релігійних організацій.

«Порядок надання державними архівними установами допомоги юридичним і фізичним особам, які є власниками документів НАФ, у поліпшенні умов зберігання, реставрації, консервації, створенні страхового фонду і фонду користування документами» (затверджено наказом Держкомархіву України від 25 квітня 2002 р. № 32)¹⁷, розроблений відповідно до ст. 13 Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи», поширюється на архівні підрозділи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від їх підпорядкування і форми власності, а також на громадян, які є власниками документів НАФ. Державні архівні установи можуть надавати юридичним і фізичним особам, які мають документи НАФ, у межах наданих асигнувань допомогу в поліпшенні умов їх зберігання, реставрації та створенні фондів користування (п. 7).

Відповідно до законів України «Про Національний архівний фонд та архівні установи»¹⁸, «Про інформацію»¹⁹ та до Положення про Державну архівну службу України²⁰ та «Порядку користування документами НАФ України, що належать державі, територіальним громадам»²¹, було розроблено Рекомендації щодо порядку ко-

ристування документами НАФ України, що не належать державі, територіальним громадам (схвалено на засіданні Нормативно-методичної комісії Держкомархіву України, від 16 травня 2006 р. протокол № 2). Метою їх є заохочення власників документів НАФ, що не належать державі, територіальним громадам, до розширення доступу до цих документів, сприяння публікації та експонуванню їх на виставках, та забезпечення їх збереженості під час користування фізичними та юридичними особами.

«Порядок здійснення централізованого державного обліку документів історико-культурної спадщини, що знаходяться за кордоном, та документів іноземного походження, що стосуються історії України» (наказ Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 29 листопада 1999 р. № 67)²², розроблений відповідно до ст. 17 Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи», визначив, що централізованому державному обліку підлягають усі види документів з паперовою основою, плівковими та іншими носіями незалежно від форм власності.

Нині постала нагальна потреба посилити увагу до приватних архівів, у першу чергу шляхом внесення змін та доповнень до окремих положень Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи», оскільки вирішення наявних проблем можливе лише на законодавчому рівні. Необхідно посилити контроль з боку держави щодо архівних документів, які знаходяться у приватній власності, адже у власників приватних архівів немає стимулів, а відтак і бажання співпрацювати з державними архівами.

Отже, значущість приватних архівів для суспільства є значною. У багатьох країнах вони становлять велику цінність і частину національної культурної спадщини. Зокрема, в європейських країнах практика передбачає регулювання правових відносин між державою і власниками громадських та приватних архівів, а також нагляд за розпорядженням документами і державний контроль за їхньою діяльністю.

З 1994 р. спостерігається певний загальний прогрес у справі заохочення приватних власників, аби їх архіви були доступнішими для громадськості, а також захищеними від вивезення або знищення.

Зі збільшенням кількості країн-членів Європейського Союзу (ЄС) і на тлі динамічних змін в архівній практиці, особливо у зв'язку з розвитком нових інформаційних технологій, 6 травня 2003 р. Рада ЄС схвалила спеціальну резолюцію

стосовно архівів держав-членів, у якій окремим підрозділом виокремлено питання приватних архівів. У ній було запропоновано такі тези:

– державні архівні установи повинні надавати поради приватним архівам (розробляти стандарти, норми, пропонувати найкращу практику), особливу увагу звертати на збереження і доступ до них;

– держава зобов'язана заохочувати до співпраці власні архівні установи та приватні архіви з метою зберігання, систематизування і поширення інформації про приватні архіви²³.

Тепер все більшого поширення в країнах ЄС набуває ідея співробітництва, яка полягає в укладенні договорів між органами нагляду і приватними особами, які є власниками архівів чи окремих документів.

Серед основних проблем, характерних для України можна назвати питання функціонування та механізму доступу до приватних архівів, відсутність встановлених норм їх обліку та відповідальності власників приватних архівів за збереження документів НАФ.

Слід наголосити, що наявні проблеми архівних установ України, і, зокрема приватних архівів, багато в чому співмірні або подібні з аналогічними питаннями у зарубіжному архівознавстві та архівній практиці країн Заходу. Зарубіжний досвід їх вирішення загалом може бути корисним і для українських архівістів, як і український шлях розв'язання наявних проблем може бути показовим для зарубіжжя.

¹ *Новохатський К. С.* Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази діяльності архівних установ // *Архіви України.* – 2000. – № 1–3. – С. 5.

² ДСТУ 2732 : 2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. – К., 2005. – С. 11.

³ «Порядок здійснення контролю за дотриманням строків зберігання архівних документів, вимог щодо умов їх зберігання, порядку ведення їх обліку, а також доступу до документів Національного архівного фонду архівними установами, заснованими фізичними та/або юридичними особами приватного права», затверджений наказом Держкомархіву України від 30.07.2007 р. № 113

⁴ «Звіт про стан і обсяг архівних документів, що зберігаються в приватних архівних установах та проведення перевірянь їх роботи на 01.01.2011 р.» Держкомархіву України.

⁵ Підсумки діяльності у 2010 році та пріоритети на 2011 рік. – К., 2011. – С. 15.

⁶ «Порядок повідомлення власником документів Національного архівного фонду державної архівної установи про намір здійснити їх відчуження та про набуття права власності на ці документи, а також прид-

бання державною архівною установою документів Національного архівного фонду у разі їх продажу», затверджений наказом Держкомархіву України № 114 від 30.07.2007 р.

⁷ «Порядок утворення та діяльності комісії з проведення експертизи цінності документів», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 р. № 1004.

⁸ «Порядок віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних, їх обліку та зберігання», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.08.2007 р. № 1004.

⁹ «Перелік типових документів, що утворюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших підприємств, установ та організацій, із зазначенням строків зберігання документів», затверджений наказом Держкомархіву України від 20.07.1998 р. № 41.

¹⁰ «Правила роботи архівних підрозділів органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій», затверджені наказом Держкомархіву України від 16.03.2001 р. № 16.

¹¹ «Примірне положення про архівний підрозділ підприємства, установи та організації, заснованих на приватній формі власності, об'єднання громадян, релігійної організації», затверджене наказом Держкомархіву України від 05.06.2002 р. № 42.

¹² «Примірне положення про експертну комісію об'єднання громадян, релігійної організації, а також підприємства, установи та організації, заснованої на приватній формі власності», затверджене наказом Держкомархіву України від 06.05.2008 р. № 83.

¹³ Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993р. № 3814-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України (ВВР України), 1994, № 15, ст. 86. – Ст. 1.

¹⁴ «Звіт про стан і обсяг документів Національного архівного фонду, що зберігаються в архівних підрозділах підприємств, установ і організацій та приватних архівних зібраннях на 01.12.2010» Держкомархіву України.

¹⁵ «Звіт про стан і обсяг архівних документів, що зберігаються в приватних архівних установах та проведення перевірянь їх роботи на 01. 01. 2011 р.» Держкомархіву України.

¹⁶ Указ Президента «Про затвердження Положення про Державну архівну службу України» від 6 квітня 2011 р. № 407/2011.

¹⁷ «Порядок надання державними архівними установами допомоги юридичним і фізичним особам, які є власниками документів НАФ, у поліпшенні умов зберігання, реставрації, консервації, створенні страхового фонду і фонду користування документами», затверджений наказом Держкомархіву України від 25 квітня 2002 р. № 32.

¹⁸ Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» від 24 грудня 1993 р. № 3814-ХІІ. – Відомості Верховної Ради України (ВВР України), 1994, № 15, ст. 86.

¹⁹ Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ. – ВВР України, 1992 р., № 48, ст. 650.

²⁰ Указ Президента «Про затвердження Положення про Державну архівну службу України» від 6 квітня 2011 р. № 407/2011.

²¹ «Порядок користування документами НАФ України, що належать державі, територіальним громадам», затверджений наказом Держкомархіву України від 24.11.2005 р. № 139.

²² «Порядок здійснення централізованого державного обліку документів історико-культурної спадщини, що

знаходяться за кордоном, та документів іноземного походження, що стосуються історії України», затверджений наказом Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 29.11.1999 р. № 67.

²³ Report on Archives in the enlarged European Union. Increased archival cooperation in Europe [Електронний ресурс]: action plan. – P. 35–38. – Режим доступу: <http://www.mcu.es/archivos/docs/ReportArchives.pdf>.

УДК 930.253 (477)

Антон Слизький

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ ЯК ДЖЕРЕЛА СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті розкрито сутність архівних соціально значущих документів, подано їх класифікацію, порушено деякі питання їхньої експертизи цінності. Автор розглянув приклади використання соціально значущої інформації.

Ключові слова: соціально значущі документи, документи з особового складу, персональні дані, державний архів, класифікація, експертиза цінності, соціально-правовий запит.

В статье раскрыта сущность архивных социально значимых документов, представлено их классификацию, затронуты некоторые вопросы их экспертизы ценности. Автор рассмотрел примеры использования социально значимой информации.

Ключевые слова: социально значимые документы, документы по личному составу, персональные данные, государственный архив, классификация, экспертиза ценности, социально-правовой запрос.

The Article shows the essence of archival documents as sources of socially valuable information, given their classification, uninitiated some issues of major social valuable documents. The autor considered examples of the use of socially valuable information.

Key words: socially significant documents, documents from personnel, personal information, State Archive, classification, appraisal, socially legal inquiry.

Громадяни України часто звертаються в архівні установи за документальними підтвердженнями своєї суспільної і/або трудової діяльності, заробітної платні тощо. Важливе місце в роботі державних, трудових архівів, архівних відділів міських рад або райдержадміністрацій посідає розгляд соціально-правових запитів від фізичних осіб. «Підвищення оперативності і якості виконання інформаційних запитів – це масштабні і важливі напрями нашої роботи, які потребують постійної уваги», – підкреслював ще А. Мітюков¹, начальник Головархіву УРСР у 1969–1988 рр.

Українські архіви містять значну кількість документів соціально значущого характеру. Однак їх поки що комплексно не досліджено. Досі немає фундаментальної праці про них.

Нині ще немає чіткого визначення поняття «соціально значущі документи». Цього не зроблено в «Основних правилах роботи державних архівів України»², «Правилах роботи архівних підрозділів органів державної влади, підприємств, установ, організацій»³. У той же час Законом України «Про Національний архівний фонд

та архівні установи» визначено, що архівний документ зберігається або підлягає зберіганню з огляду на значущість (підкреслено автором) для особи, суспільства чи держави⁴. Соціально значущі документи містять повноцінні відомості для підтвердження фактів, які мають відношення до персоніфікованих даних громадян щодо:

- трудового стажу;
- заробітної платні;
- підвищення кваліфікації;
- нагородження, присвоєння почесних звань;
- умов праці;
- освіти та навчання;
- майнових прав та зобов'язань;
- участі у війнах та військових конфліктах;
- творчої діяльності, авторських та суміжних прав на наукові та інші результати творчої праці.

У документознавстві та архівознавстві уже розв'язано чимало теоретичних питань щодо класифікації документів. Під класифікацією соціально значущих документів розуміємо їх